

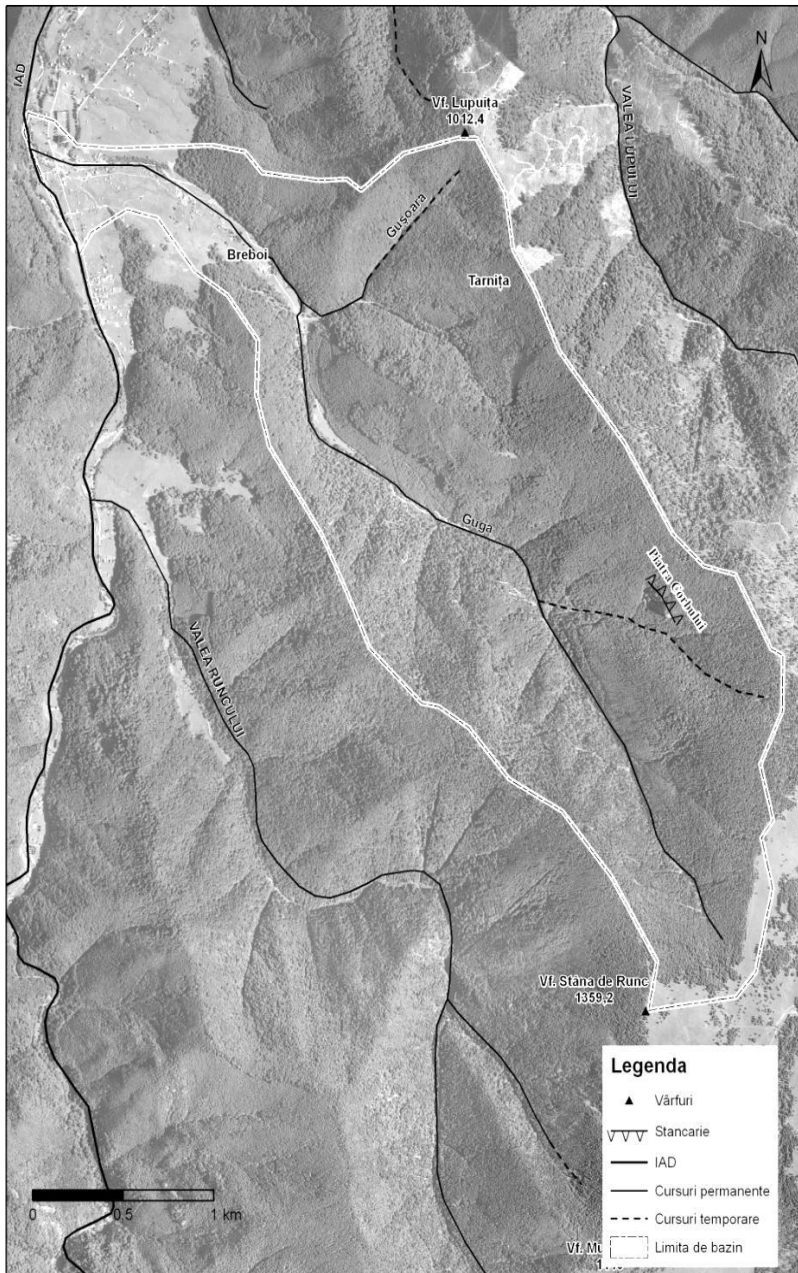
Gospodăria temporare și grajduri pe Valea Gugii

Valea Gugii

Poziția geografică. Valea Gugii este situată în sud-estul bazinului Văii Lupului, amonte de Coada Lacului Leșu. Guga își desfășoară scurgerea pe versanții vestici ai Munților Vlădeasa, fiind un afluent de dreapta al Văii Iadului, cu izvoarele sub vârful Stâna de Runc (1359,2 m). Gura de vărsare ale pârâului Guga în Valea Iadului se găsește în depresiunea Poiana.

Geologia. Având în vedere poziționarea Văii Gugii în arealul Munților Vlădeasa, aceasta prezintă o structură geologică identică cu aceea a Văii Lupului. Și aici litologia este simplă, Guga străbătând strate de roci dure, riolite, aparținând Cretacului superior.

Relieful. Relieful Văii Gugii prezintă o relativă uniformitate, impusă de structura geologică pe rocile dure ale Vlădesei. Uniformitatea reliefului este evidențiată în aspectul culmilor rotunjite la partea superioară și al versanților domoli, cu pante reduse. Într-un singur loc apare pe Guga un abrupt stâncos, în locul numit Pietra Corbului.

Valea Gugii, schiță de hartă

Pe partea stângă, pârâul Guga este însoțit, pe toată lungimea cursului superior și mijlociu, de o culme montană, orientată de la sud-est spre nord-vest.

Linia înălțimilor maxime ale acestei culmi reprezintă, de altfel, cumpăna de apă care separă bazinul Gugii de cel al Văii Runcului (sau Valea de Runc, cum o numesc localnicii). Din culmea principală se desprind, spre nord-est, culmi secundare, slab delimitate de către cursuri de apă incipiente de tipul ravenelor, vâlcelelor și torenților.

Pe partea dreaptă a bazinului, în cursul superior se găsește o culme bine delimitată spre sud-vest de Guga și spre nord-est de către un afluent temporar ale acesteia.

Între cele două cursuri de apă, culmea are o orientare generală de la sud-est spre nord-vest, fiind o culme masivă, rotunjită spre vârf, cu versanți cu înclinare slabă. În cursul mijlociu, din culmea principală care separă bazinul Gugii de bazinul Văii Lupului, se desprind culmi secundare spre sud-est, slab evidențiate spre cursul superior. Spre cursul inferior, Guga este mărginită de o culme cu aspect insular a cărei orientare este de la sud-est spre nord-vest.

În cursul mijlociu și superior, datorită faptului că este o vale tânără, săpată în roci dure, Valea Gugii are aspect de defileu.

În cursul inferior, Guga străbate depresiunea Poiana, care pătrunde în interiorul montan sub forma unei mici depresiuni-golf. Aici altitudinile sunt reduse, relieful este domol, iar cursul de apă capătă ușoare tendințe de meandrare.

Clima. Valorile elementelor climatice sunt influențate atât de caracteristicile generale ale climatului, cât mai ales de condițiile locale de relief și vegetație. Temperatura medie anuală are valori cuprinse între 2,7⁰C pe culmile înalte de la izvoare și crește, odată cu scăderea altitudinii, până la 6,3⁰C în depresiunea Poiana, la vărsare. Valorile temperaturii aerului, și ale altor elemente climatice, sunt influențate de prezența lacului de acumulare Leșu, care joacă rol de „calorifer natural” pentru Depresiunea Poiana, regularizând valorile termice.

Precipitațiile medii multianuale înregistrează, la rândul lor, valori mai mari pe crestele înalte, atingând valori de 1600 – 1700 mm/an. În depresiunea Poiana, valorile precipitațiilor medii multianuale scad până la 1100 mm/an. O cantitate mai mare de precipitații se înregistrează și pe versanții cu expoziție sudică, datorită rolului de baraj pe care aceștia îl au în calea maselor de aer canalizate pe cursul Văii Iadului dinspre Stâna de Vale. Prezența lacului de acumulare Leșu determină apariția cu o frecvență mai ridicată a unor fenomene meteorologice a căror geneză locală este strâns legată de umiditatea mai mare a aerului din preajma lacului. Sunt frecvente fenomene precum roua, ceața, bruma, chiciura și chiar polei. O frecvență mare o au, în anotimpul cald, fenomenele orajoase (fulgere, trăznete), care, și datorită reliefului montan, se manifestă aici cu intensitate mare și cu grad ridicat de pericolozitate. În timpul furtunilor de vară, cu fenomene orajoase, au fost înregistrate, de-a lungul timpului și pierderi de vieți omenești.

Hidrografia. Rețeaua hidrografică prezintă un caracter organizat, de suprafață. Guga primește afluenți de suprafață de tipul torenților, vâlcelelor și pâraielor, majoritatea cu caracter temporar. Dintre afluenții cei mai importanți se remarcă, în cursul inferior, pâraul Gușoara, un afluent de dreapta al Gugii, cu izvoarele sub vârful Lupuița (1012,4 m).

Vegetația și fauna sunt dispuse altitudinal, în etaje de vegetație, la fel ca și în întreg bazinul Văii Iadului.

Versanții cursului mijlociu și superior sunt bine împăduriți. La altitudini mai joase, în bazinul mijlociu, predomină asociațiile forestiere de foioase, elementul vegetal dominant fiind fagul. În cursul superior sunt frecvente pădurile de amestec, iar la altitudini mai mari se întâlnesc pădurile de conifere.

Pe platoul culmii din extremitatea sud-estică, în Stâna de Runc, este prezentă o pășune montană de altitudine, cu asociații vegetale specifice etajului subalpin.

Datorită expoziției versanților, dar mai ales frecvențelor inversiuni de temperatură, pe Valea Gugii apar inversiunile de vegetație, astfel că la poalele versanților sunt prezente pâlcuri de conifere.

În cursul inferior, în depresiunea Poiana (Coada Lacului), vegetația este reprezentată de ierburi specifice zonei montane, fiind prezentă totodată și vegetația azonală, pe suprafețe considerabile. De-a lungul cursurilor de apă și în arealele în care aceasta bălțește, cu deosebire în apropierea confluențelor se dezvoltă o vegetație hidrofila, iubitoare de umiditate, reprezentată de papură, stuf, brusture, bumbăcăriță etc. Condițiile de umiditate, umbră și sol acid specifice pădurilor de munte determină prezența numeroaselor specii de ferigi, ciuperci, mușchi și licheni.

Fauna este și ea specifică zonei montane, în pădurile Văii Gugii găsim și adăpost specii de animale întâlnite și pe celelalte văi: ursul brun, cerbul, căpriorul, mistrețul, lupul, vulpea, iepurele, veverița. Sunt de asemenea prezente numeroase specii de păsări, reptile, batracieni și insecte.

Prezența umană este pregnantă în cursul inferior al văii, acolo până unde depresiunea Poiana intra în interiorul muntelui. La Coada Lacului Leșu s-a dezvoltat un adevărat sat de vacanță, ale cărui construcții urcă mai bine de 1 kilometru pe Valea Gugii. Pe lângă casele de vacanță, aici se găsesc numeroase gospodării temporare și grajduri pentru animale.

Turismul. Deși Valea Gugii nu dispune de resurse și obiective cu potențial turistic, turismul este poate cea mai importantă activitate care se desfășoară aici. Acest lucru se datorează în primul rând vecinătății cu lacul de acumulare, care a condiționat apariția satului de vacanță, dar și frumuseții peisajului și purității aerului și apelor reci și rezezi de munte.

Valea Gugii prezintă, în albie, numeroase praguri și rezezișuri, peste care, cu deosebire la ape mari, apele rezezi ale pârâului de munte trec învolburate, dând naștere unei succesiuni de mici cascade de o

spectaculozitate aparte, care impresionează ochiul și sufletul turistului rătăcit pe aici.

Drumul pe Valea Gugii se desprinde spre stânga din drumul Remeți-Stâna de Vale, amonte de Coadă Lacului Leșu.

Drumul de piatră pe Valea Gugii urcă însoțind pârâul, când pe o parte, când pe alta, lungimea lui totală fiind de 5,1 kilometri până în dreptul confluenței cu un curs de apă temporar, de tip torent, care devine activ la viituri, dovadă fiind depozitele de bolovani și mici fragmente de stâncă care închid drumul. Din acest punct, drumul se continuă cu o cărare de munte care urcă costiș pe versantul sud-estic al culmii solitare din bazinul superior, până în Stâna de Runc.

Urme etnografice. Memoria colectivă reține existența pe Valea Gugii, „dintotdeauna”, a numeroase colibe, adăposturi temporare, fie de iarnă (cu vatra focului în interior), fie de vară (cu vatra în fața adăpostului), fie “în furci”, de formă semiconică, fie de formă semipiramidală, cu două furci și rudă. O serie de gospodării temporare și grajduri pentru vâratul animalelor sunt încă în activitate, deși tot mai restrânsă. Cele mai vechi au ca temelie un șir de lespezi de râu, pietre nerotunjite de eroziune. Încetul cu încetul, de la un rând de pietre s-a ajuns la mai multe, iar între ele, pentru a asigura o cât mai bună stabilitate, s-a pus argilă. Cele mai noi construcții au fundații din mortar (ciment, var, nisip).

Peste piatră sunt așezate bârnele de temelie. Pereții, scheletul acoperișurilor, chiar și acoperișul integral la cele mai vechi, este executat din lemn. În timp, tehnica de încheiere a bârnelor s-a diversificat, pătrunzând modele “în coadă de rândunică” sau “drepte”, cum sunt majoritatea construcțiilor de aici. De altfel, lemnul a fost materialul de construcție preferat al comunităților tradiționale de pe Valea Iadului. Până la apariția marilor exploatații, lemnul se recolta rațional, pentru uzul casnic: lemn de foc, lemn pentru construcții, lemn pentru unelte. Pentru construirea caselor, lemnele se tăiau toamna, la lună nouă sau în descreștere, niciodată în creștere. Activitatea începea

cu însemnarea trunchiurilor, urmată de doborâtul și curățatul lor; buștenii se ciopleau cu barda după o linie fixată cu șparga (sfoară de cânepă); corhănitul (buitul) buștenilor sau meterilor (bușteni la dimensiunea de 1 m) se făcea cu țapina și transportul primar se realiza pe jilipuri și valauă (jgheaburi semitronconice); uneltele folosite erau firezul, toporul (săcurea), barda (plancacea), țapina, icul de fier; transportul materialului lemnos se făcea cu boii sau caii (cu lanțul de la tânjală și căruțele). Lemnul nu era folosit până la uscarea completă.

Adăpost pentru animale pe Valea Gugii

Gospodăriile și grajdurile de pe Valea Gugii sunt acum acoperite cu plăci de azbociment sau țiglă, materiale de construcție noi, care alterează stilul tradițional. Totuși, la intrarea pe Valea Gugii, surprinde rezistența în timp a unui grajd aproape centenar, încă în uz, cu acoperiș de paie. Paiele erau materialele preferate pentru acoperișuri, pentru că se obțineau mai ușor și erau mai durabile. Acestea se selectau și se strângeau vara, la făcutul fânului, și se păstrau peste ani. Familiile se împrumutau între ele cu paie, la nevoie. Construcția acoperișului din paie are la bază tehnica construirii unei căpițe. Un bărbat se urcă pe

acoperișul în construcție și așează paietele și crengile (elemente de legătură) de jos în sus, la o grosime de 60-100 cm, modelând neregularitățile cu grebla, eliminând paietele ce prisosesc. De jos, un alt bărbat dă cu furcoiul paietele de trebuință; la acoperișurile mai înalte, paietele se transportau pe scări, legate sau înădădite. Pe coama acoperișului se așezau „paianjeni”, crengi care să țină mai bine fânul; în câțiva ani, crengile putrezeau și cădeau. Acoperișele cu paie au rezistență centenară, impregnarea cu fum dând paietelor rezistență îndelungată.

Într-o mărturie consemnată de Miron Blaga în 1968, Ilie Costea (Ilie Bochii), care avea atunci peste 90 de ani, povestea că știe de la bătrâni că, înainte de Răscoala lui Horea, în Remeți, pe vale, nu erau mai mult de 20 de case, dar că toate poienile mai ascunse erau pline de “colibe în furci”, în care trăiau foarte mulți “fugalăi” de pe moșiile “grofilor” și un număr nu mai puțin mare de lotri și de haiduci, care tâlhăreau “poștalioanele” pe Crișul Repede sau se ocupau cu furtul și comercializarea animalelor. O altă mărturie a lui Ilie Costea privește plutăritul, evocând “amintiri” din tinerețea sa, când, pe Poiană, deci inclusiv Valea Gugii, și de la Dealul Mare, se formau plute cu bușteni de rășinoase, pe care apele învolburate ale Iadului le purtau spre Crișul Repede și, de aici, spre Vadu-Crișului și chiar Oradea (v. Miron Blaga, Octavian Blaga, 2005).

Valea Gugii a fost, cu siguranță, pentru secole, una dintre numeroasele *poieni ascunse, cu drum și vale*, adăpostind, mai mult sau mai puțin temporar, mici comunități sau indivizi izolați, iubitori de libertate, care au refuzat orice formă de subordonare.